

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО КОМП'ЮТЕРНОГО ДИСКУРСУ

С.М.Мойсеєнко

викладач

Національний технічний університет України «КПІ»

Із трьох основних функціонально-структурних компонентів мови (фонетики, лексики і граматики) лексика найтісніше пов'язана із суспільним життям людей. Тому вона найбільш рухлива, змінна. Це зумовлене тим, що безперервно змінюються суспільне буття людей і об'єктивна дійсність, які відображає мова, зокрема слова.

Але на зміни в суспільному житті безпосередньо реагує не вся лексика, а лише її частина. Тисячоліттями зберігаються слова, що належать до основного словникового фонду. Слова основного словникового фонду називають ті предмети, явища, зв'язки, дії, ознаки, від яких безпосередньо залежить існування людини. Це лексична база мови, найстійкіша частина словникового складу, що є основою для творення нових слів.

Зміни в лексиці зумовлені як позамовними, так і внутрішньомовними причинами. **Позамовні причини** – це зміни в навколишньому світі. Будь-яке нововведення в техніці, побуті, суспільному житті, у сфері культури та ідеології супроводжується появою нових слів, а зникнення тих чи інших знарядь, форм побуту, суспільних явищ спричинює зникнення відповідних слів. Таким чином, мова в своєму словнику віддзеркалює всі суспільні зміни. **Внутрішньомовні причини** – зміни словникового складу представлені тенденціями до економії, уніфікації, системності мовних засобів, варіювання номінацій із різними мотивацією, походженням, завданнями експресивно-емоційної та стилістичної виразності [2: 225].

Англомовна комп'ютерна лексика є окремою тематичною групою (ТГ). *Тематична група* – це сукупність лексичних одиниць, що слугують найменуванням певної предметної галузі. Особливістю утворення комп'ютерної лексики є велика динамічність мовної матерії цієї ТГ. Актуальність дослідження англомовної комп'ютерної лексики передусім зумовлена її значною популяризацією в умовах інтенсивного розвитку новітніх технологій. Галузь інформаційних технологій у наш час є домінуючою за швидкістю розвитку, а, отже, цілком логічно, що ця ТГ уособлює собою епіцентр найактивнішої частини словника, що постійно оновлюється та розвивається.

Є чотири типи змін у лексико-семантичній системі: 1) зникнення слів (архаїзми); 2) зникнення значень слів (історизми); 3) поява нових слів (неологізми); 4) запозичення лексем з інших мов.

Архаїзми (грец. *archaios* – старий) – застарілі слова, які вийшли з ужитку у зв'язку із витісненням їх іншими словами.

Історизми – застарілі слова, які вийшли з ужитку, тому що зникли позначувані ними реалії.

Оскільки комп'ютерне середовище постійно розвивається, то архаїзми та історизми не представлені в комп'ютерному дискурсі. Вони входять до пасивного шару лексики, який зрозумілий мовцям, але практично вживаний рідко. Архаїзми є засобом піднесеного або, навпаки, зниженого мовлення, а історизми переважно служать для створення реалістичної картини історичних творів літератури.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та техніки породжує нові поняття, предмети, явища, процеси. Для їх позначення утворюють неологізми, які міцно ввійшли в англійський комп'ютерний дискурс.

Неологізми – слова, створені для позначення нових реалій дійсності. Цей шар лексики протиставляють історизмам. Однак існують неологізми, що протиставляють архаїзмам, тобто є новими назвами вже існуючих реалій.

Усі слова мови колись з'явилися, тобто колись були неологізмами. Для кожної епохи характерні свої неологізми. Мовний статус і мовний вік неологізмів зумовлені історією реалій дійсності. Вони є категорією історичною. Нелегко з'ясувати, коли неологізм стає загальнозживаним словом. Як правило, слово залишається неологізмом, поки зберігається пам'ять про його появу. Для одних слів цей період триває 20 – 30 років, для інших, наприклад, комп'ютерних – майже 10 років. Неологізм втрачає ознаки новизни, коли він остаточно виходить з пасивного шару лексики і закріплюється в активному.

За способом утворення комп'ютерні неологізми поділяються на:

- 1) власне неологізми (новизна форми поєднується з новизною змісту);
- 2) трансномінації, що поєднують новизну форми слова із значенням, яке раніше передавалося іншою формою;
- 3) семантичні інновації, або переосмислення (нове значення позначається формою, вже наявною в мові) [1:16 – 22].

За нашими спостереженнями, серед виділених лексичних одиниць переважають семантичні інновації. Наприклад, це такі слова, як *whirlpool* – символ @; *pigpen* – символ #; *hair* – складна робота по написанню програм; *wallpaper* – фонове зображення; *watchdog* – схема (забезпечення) безпеки; *bomb* – невірна команда, що спричиняє зависання програми та інші. В мові вже існували дані форми слів, але з ціллю створення ефекту новизни, для емпізи або в інших стилістичних цілях вони були переосмислені та набули зовсім інших значень. Переважання семантичних інновацій в англійській комп'ютерній лексиці цілком зрозуміле. Створення комп'ютера зумовило появу великої кількості нових об'єктів (деталей, пристроїв, програм, символів і т.д.). Позначення цих об'єктів новими формами замість старих означало б інформаційну надлишковість для комп'ютерних користувачів, тим паче англійська мова має величезні потенційні можливості для розвитку нових лексико-семантичних варіантів (ЛСВ) слова. Подібний розвиток може досягатися за рахунок використання таких стилістичних засобів, як метафора та метонімія.

Так, наприклад, завдяки метафоричному переносу розвинулися нові ЛСВ у таких словах:

mouse (маніпулятор «миша»);

worm (тире);
bridge (пристрій, що поєднує дві мережі);
finger (програма, що відображає якусь інформацію);
sleep (знаходиться в режимі очікування).

Серед семантичних інновацій зустрічаються також приклади метонімічного переносу, наприклад:

packet (блок інформації фіксованого максимального розміру, що пересилається через комп'ютерну мережу);

hack (тонка ювелірна робота);

rape (знищувати безповоротно файл або програму).

На другому місці за кількістю виділених одиниць знаходяться власне неологізми, що пов'язано з нагальною потребою суспільства дати назви новим реаліям, які з'явилися у зв'язку з науково-технічним прогресом. Це такі слова, як *computron* (міфічна часточка обчислювальної роботи), *laptop* (дорожня ЕОМ), *frob* (програма, фальшивка), *hackmem* («пам'ятка» хакера), *kludge* (пристрій або програма, котрі теоретично не мають працювати, але чомусь працюють), *audiotyping* (аудіодрук), *electropollution* (надмірна кількість електромагнітних хвиль в атмосфері внаслідок перенасичення електронною технікою), *cyberphilia* (надмірне захоплення комп'ютерами), *cyberphobia* (боязнь комп'ютерів).

На останньому місці знаходяться трансномінації. Кількість трансномінацій майже співпадає з кількістю власне неологізмів. Прикладами трансномінацій являються такі слова, як *gronk* (відключати, 'вирубать' пристрій), *zorch* (миттєво просувати інформацію через мережу), *ques* (знак питання), *gedanken* (недороблений (про алгоритм або програму)), *glork* (збиватися з нормального функціонування). Трансномінації з'являються в мові, щоб дати нове, більш емоційне ім'я предмету, який вже має нейтральне найменування. Вони відображають тенденцію до використання більш експресивних форм.

Шляхи появи неологізмів є шляхами виникнення слів мови загалом. У мові з'являється слів набагато більше, ніж виходить з ужитку. Неологізми проникають у мову значно швидше, ніж застарілі слова перестають у ній використовуватися. Тому загальним наслідком динаміки лексичного складу мови є його зростання, збагачення.

Дослідження мовознавців свідчать, що вплив американського варіанту мови багато в чому визначає розвиток словникового складу інших варіантів, особливо британського. Продовжується процес поповнення лексики і фразеології британського варіанта значною кількістю американізмів. Слід враховувати, що більшість неологізмів виникає саме в американському варіанті, чому сприяє лідерство США серед англійських країн у науці і техніці, демократичність американських мовних норм у порівнянні з британськими. Оскільки американізми не відрізняються від загальноанглійської лексики у структурному й в інших аспектах, вони легко запозичуються іншими варіантами. Сам термін "запозичення" у випадку міжваріантних контактів

фактично позначає процес входження неологізмів у лексико-семантичну систему.

Проведене дослідження засвідчило, що коли в середині ХХ століття була створена комп'ютерна техніка, потреба у запозиченнях відпала – мова стала самодостатньою і багато неологізмів стали інтернаціоналізмами, тобто словами, які в результаті технологічної революції стають міжнародними. У переважній більшості це слова, що стосуються техніки: *computer, Internet, boofer, ISQ, E-mail, bancomat, notebook, printer, scanner, gamer, user*.

Таким чином, зміни в лексиці зумовлені як позамовними, так і внутрішньомовними причинами. Позамовні причини – це зміни в суспільному житті, зміни умов існування людей, завоювання одного народу іншим. До внутрішньомовних причин належать втрата словом властивої йому експресії внаслідок частого вживання, прилипання до слова неприємних асоціацій, невідповідність слова законам мови, виникнення омонімії. Є чотири типи змін у англійській лексико-семантичній системі: 1) зникнення слів (архаїзми); 2) зникнення значень слів (історизми); 3) поява нових слів (неологізми); 4) запозичення лексем з інших мов.

Найширше лексико-семантична система комп'ютерного дискурсу представлена неологізмами, оскільки у процесі розвитку інформаційних технологій виникають нові реалії. Їх пізнання супроводжується домінуванням, тому неологізми є найшвидшою і найефективнішою реакцією мови на когнітивну і комунікативну потреби комп'ютерної спільноти.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина//М., 1989. – С. 16-22
2. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 386с. (Альма-матер)